

LATVIEŠU VALODĀ

1. daļa. Tekstu lapa

Iepazīsties ar norādījumiem.

1. daļas darba lapā un 2. daļas atbilžu lapā ieraksti kodu, kuru tu saņēmi, ienākot eksāmena telpā. Katru koda ciparu raksti salasāmi tam norādītajā vietā.

Eksāmenā veicamo uzdevumu skaits, iegūstamo punktu skaits un paredzētais izpildes laiks:

Daļa	Uzdevumu skaits	Punktu skaits	Laiks (min)
1. Teksta satura un valodas līdzekļu analīze	15	50	110
Starpbrīdis			
2. Tekstveide (pārspriedums)	1	30	90

Eksāmena 2. daļas darba materiāla un atbilžu lapu saņemsi pēc starpbrīža.

Darbu veic ar tumši zilu vai melnu pildspalvu. Ar zīmuli rakstītais netiek vērtēts.

Eksāmena 1. daļas izpildes laikā tekstu lapā, kas nav jāiesniedz vērtēšanai, drīksti veikt pasvītrojuma vai citas piezīmes, izmantojot krāsu zīmuļus vai flomāsterus.

Eksāmena norises laikā eksāmena vadītājs skaidrojuma par uzdevumiem nesniedz.

Pildot eksāmena darbu, ievēro uzdevumu nosacījumus.

Eksāmenā izmantotie teksti pielāgoti atbilstoši eksāmena uzdevumu mērķim.

Raksti salasāmi.

Pie izglītojamajiem un personām, kuras piedalās eksāmena nodrošināšanā, no brīža, kad viņiem ir pieejams eksāmena materiāls, līdz eksāmena norises beigām nedrīkst atrasties ierīces (planšetdators, piezīmjdators, telefons, viedpulkstenis u. c.), kuras nav paredzētas Valsts pārbaudes darbu norises darbību laikos.

1. teksts

Latviešu mākslas leģenda – Ludolfs Liberts

1. Apsviedīgais scenogrāfs un gleznotājs Ludolfs Liberts (1895–1959) ir viens no pagājušā gadsimta Latvijas zīmoliem*. Viņam 2025. gadā Latvijas Nacionālajā mākslas muzejā bija veltīta vērienīga izstāde “LUDOLFS LIBERTS. ART DECO HIPNOTISKAIS SPOŽUMS”.

2. Latvijas Nacionālajā operā XX gadsimta 20.–30. gadi bija Liberta laikmets, jo sadarbībā ar režisoriem viņš teātrī ienesa vairākas novitātes. Tā kā viņš pārzināja jaunumus Eiropas teātros, viņš spēja ietekmēt operas iestudējumus Latvijā. Ekonomiskās krīzes laikā teātros vairāk iestudēja operetes, nevis nopietnas operas. Jo smagāki laiki, jo vieglāks žanrs teātrī. Liberts izvēlējās Eiropā pārbaudītu repertuāru, uz ko cilvēki gāja Parīzē vai Berlīnē, tātad nāks arī Rīgā. Viens no piemēriem ir Pāla Abrahama eksotiskā operete “Havaju puķe”, kuras darbība notiek gan Havaju salās, gan Montekarlo. Dziesmas kļūst teju par tā laika šlāģeriem**, zāle ikreiz pārpildīta. Šie panākumi iedvesmoja arī ārvalstu teātrus, un Libertu aicināja izrādi iestudēt arī ārpus Latvijas. Presē minēts, ka publika aplaudēja Liberta dekorācijām un par tām runāja pat vairāk nekā par pašu inscenējumu.

3. Pats viņš uz skatuves necentās nokļūt, bet viņam bija svarīgi būt pamanītam un gūt panākumus. Tolaik operā bija modē publicēt brošūriņas, kurās bija skati no izrādēm, iestudējumu sižetu apraksti. Tajās varēja izlasīt arī Liberta rakstītus tekstus, kuros viņš stāstīja savas pārdomas par iestudētajiem darbiem, par ieguldīto darbu. Pēc tiem varēja spriest, ka nebija nekā, ko viņš darītu pa roku galam. Liberta valoda bija raita un plūstoša, varbūt tāpēc, ka, mācoties Ata Ķeniņa reālskolā, Friča Bārdas, skolotāja un dzejnieka, vadībā viņš apguva latviešu valodu.

4. Visspožāk viņš sevi parādīja teātrī. Jau studiju laikā viņš teātros piepelnījās kā statist***, diez vai tikai naudas dēļ, drīzāk tā bija vēlme būt tuvāk skatuvei. Spriežot pēc Liberta stāstītā, viņam kā studentam tika uzticēti vairāki uzvedumi – viņš iekārtoja un noformēja vairākas izrādes. Būdams ārzemēs, viņš gāja uz privātajām operām un kā sūklis uzsūca sevī visu redzēto un dzirdēto, lai vēlāk to uzdotu kā savu jaunradi. Viņš dekorācijas gleznoja nevis ar otu, bet burtiski lēja krāsas ar spaiņiem – tolaik tas ir kaut kas ļoti ārpus pieņemtajiem rāmjiem. Latvijas Nacionālās operas darbinieki bija izbrīnīti par izlietoto krāsu apjomiem, jo pirms Liberta neviens tā nebija darījis. Bet rezultāts pārsteidza visus – tas bija apburoši un spoži. Teātris tolaik ļoti konkurēja ar kino, tāpēc arī šajā ziņā bija jādome par skatītāju uzmanības piesaistīšanu. Liberts uz skatuves centās ieviest modernākus risinājumus – ātrāku dekorāciju maiņu, imitēja automobiļu kustību, iekļāva dažādas projekcijas, kā, piemēram, uz operas skatuves izbrauca vilciens. Mūsdienās tas šķiet ierasti, bet tolaik tas bija kaut kas neticams. Liberta vārds kļuva par garantu kvalitātei.

5. Viņam bija svarīgi pateikt: “Redziet, es esmu arī gleznotājs!” Liberts modernās franču glezniecības iespaidā aizrāvās ar kubismu un spilgtu krāsainību. Pēc ceļojuma uz Parīzi glezniecības veids lēnām mainījās reālisma virzienā, viņš daudz gleznoja Rīgu, Parīzi, Vīni, Venēciju, Ņujorku. 30. gados Liberts aizrāvās ar latviešu etnogrāfiju, brauca arheoloģisko izrakumu ekspedīcijās, tāpēc savos darbos veidoja izfantazētas Rīgas ainavas un gleznoja senlatviešus. Un, protams, *Art Deco* stils, ar kuru mākslinieks asociējas izstādes apmeklētājiem. Gleznošanai savas aizņemtības dēļ viņš varēja nodoties tikai vēlās vakara stundās, tāpēc viņa darbos ir daudz nakts skatu.

6. XX gadsimta sākumā nav daudz Latvijas mākslinieku, kuri būtu eksponējuši savus darbus Parīzē. Kad Liberts jau dzīvoja emigrācijā, viņam bija vairākas personālizstādes. 1950. gadā viņš ar ģimeni ieceļoja ASV un apmetās Ņujorkā, kur sāka vadīt eļļas glezniecības un figurālās glezniecības kursu Ņujorkas pilsētas koledžā. Jau pēc gada Liberts kļuva par vienu no nedaudzajiem latviešu māksliniekiem, kas jaunajā mītņnes zemē ar gleznošanu un pedagoga darbu nodrošināja iztiku sev un ģimenei.

7. Mākslinieka darbs grezno Baltā nama prezidenta kabineta sienu, jo latviešu kopiena to uzdāvināja toreizējam ASV prezidentam Dvaitam D. Eizenhaueram par atbalstu daudzām tautām Otrā pasaules kara laikā.

8. Savā testamentā Liberts ierakstīja vēlēšanos, lai viņa gleznas pēc nāves nonāktu Latvijā tad, kad tā būs atkal brīva un neatkarīga valsts. Liberta pēdējā vēlēšanās tika izpildīta 1993. gadā, kad no Ņujorkas uz Rīgu atceļoja 357 gleznas un dekorāciju meti, kas nonāca Latvijas Nacionālajā mākslas muzejā. 1995. gadā, atzīmējot Liberta 100. dzimšanas dienu, viņa darbi bija skatāmi retrospektīvā izstādē izstāžu zālē "Latvija".

9. Mākslas zinātnieks Guntis Švītiņš, kurš par Libertu daudz rakstījis un gatavoja arī šo izstādi, atzīst: "Ar Ludolfa Liberta darbiem strādājam kopš 1995. gada, bet arī šodien jautājumu Libertam man netrūktu, un mēs droši vien pavadītu vairākas stundas sarunās par ļoti dažādiem jautājumiem."

(Pēc žurnālu "Santa" un "Jauns OK" materiāliem)

* *Zīmols – ražotāja marka; fabrikas zīme; firmas zīme, kas nodrošina izstrādājumu atpazīstamību tirgū.*

** *Šlāgeris – kāda vieglās mūzikas žanra (parasti deju mūzikas) dziesma, kas ir ieguvusi plašu popularitāti.*

*** *Statists – aktieris, kas tēlo lomas bez teksta; masu skatu dalībnieks izrādē, kinofilmā.*

2. teksts

Latvijas kultūras kanons

Latvijas kultūras kanons līdzīgi kā citās Eiropas valstīs izveidots kā izcilāko un ievērojamāko mākslas darbu un kultūras vērtību kopums, kas atspoguļo nācijas visu laiku nozīmīgākos sasniegumus kultūrā. Kultūras kanonā iekļautas vērtības, kuras raksturo Latvijas kultūru dažādās jomās: arhitektūra un dizains, kino, literatūra, mūzika, skatuves māksla, tautas tradīcijas, vizuālā māksla, ainavas, ar kurām lepojāties un kurām vajadzētu veidot ikviena Latvijas iedzīvotāja kultūras pieredzes pamatu, nodrošinot piederības izjūtu Latvijai. Šobrīd Latvijas Kultūras ministrijas veidotajā kanonā iekļautas 108 Latvijas kultūras vērtības dažādās jomās, piemēram, latvju dainas, Vispārējie latviešu dziesmu un deju svētki, rudzu maize, Latvijas naudas vienība – lats, Rundāles pils, Dzintaru koncertzāle, izrāde "Spēlē, spēlmani!", Imants Ziedonis, Kārlis Skalbe, Raimonds Pauls, Imants Kalniņš, mākslas filma "Limuzīns Jāņu nakts krāsā", Gaujas senlejas ainava u. c.

Vizuālās mākslas jomā izvēlēti 15 konkrētu personību radīti darbi. Ekspertu vidū stingri tika nolemts akcentēt tikai māksliniekus, kuru vairs nav mūsu vidū. Tajā iekļauti tādi mākslinieki kā Kārlis Zāle, Kārlis Padeģis, Janis Rozentāls, Vilhelms Purvītis, Niklāvs Strunke u. c.

Kanons ir kā brilles, caur kurām ieraudzīt Latviju un tās vērtības. Kā durvis, pa kurām ienākt Latvijas kultūras bagātību krātuvē. Kā izdzīvošanas komplekts un kompass samulsuma brīžos. Kā jauna datora programmatūra, kas atver izzīņai un pieslēdz mūs jaunai pasaulei un iespējām.

Ieraugot un izanalizējot šīs vērtības, mēs spēsim nosaukt jaunas un pēc nepieciešamības kultūras kanonu arī kādu dienu papildināt.

(Pēc interneta vietnes <https://kulturaskanons.lv> materiāliem)

KODS

L A T 0 9

Teksta satura un valodas līdzekļu analīze

– tiek vērtēta valodas kvalitāte (gramatikas, ortogrāfijas un interpunkcijas normu ievērošana).

Lasi 1. tekstu “Latviešu mākslas leģenda – Ludolfs Liberts” (tekstu lapā) un izpildi 1.–12. uzdevumu!**1. uzdevums. (3 punkti)****Atrodi tekstā un uzraksti 3 faktus, kāpēc Ludolfu Libertu var dēvēt par 20. gs. mākslas zīmolu*!**

1. _____

2. _____

3. _____

* Ražotāja marka; fabrikas zīme; firmas zīme, kas nodrošina izstrādājumu atpazīstamību tirgū.

2. uzdevums. (1 punkts)**Uzraksti, kādas novitātes (jauninājumus) teātrī 20. gs. ievieš L. Liberts!**

Nr. p. k.	Mākslinieka ieviestā novitāte (jauninājums)
1.	
2.	
3.	

3. uzdevums. (1 punkts)**Atzīmē ar “X”, kuri mākslas virzieni ir pārstāvēti L. Liberta glezniecībā!**

Ekspressionisms	
Reālisms	
Kubisms	
Impresionisms	
Simbolisms	

4. uzdevums. (2 punkti)**Izlasi vēlreiz teksta 4. rindkopu un skaidro, kā tu saproti tekstā pasvītoto frāzi!**

Kā sūklis uzsūca sevī redzēto un dzirdēto – _____

Vārds (mākslinieka) kļuva par garantu kvalitātei – _____

5. uzdevums. (3 punkti)**Aizpildi tabulu, izmantojot teksta 5. rindkopu!**

Sinonīms vārdam “rada”	
Antonīms vārdam “maz”	
Svešvārds	

6. uzdevums. (4 punkti)**Aizpildi tabulu, izmantojot teksta 4. rindkopu!**

Apstākļa vārds vispārākajā pakāpē	
Nelokāms lietvārds	
Darbības vārds vajadzības izteiksmē	
Norādāmais vietniekvārds	

7. uzdevums. (3 punkti)**Ievieto vārdu atbilstošajā formā!**

Nr. p.k.	Teikums	Ievietojamais vārds
1.	Pavisam nesen pētniecei tēva māsiņa Ilze atsūtīja daudz _____ .	fotogrāfija
2.	1944. gada augusta beigās Liberti saprata, ka jāpamet _____ Rīgā.	dzīve
3.	Liberta gleznas mūsdienās _____ ne tikai Eiropas lielāko muzeju krātuvēs, bet arī Baltajā namā Vašingtonā.	atrasties

8. uzdevums. (3 punkti)**Aizpildi tabulu! Izraksti atbilstošo sintaktisko konstrukciju no norādītās rindkopas!**

Rindkopa	Sintaktiskā konstrukcija	Piemērs no teksta
2.	Vienlīdzīgi teikuma locekļi saistījumā ar atkārtoto saikli	
4.	Divdabja teiciens	
5.	Iespraudums	

9. uzdevums. (7 punkti)

Izskaidro pieturzīmju lietojumu dotajā teikumā, izmanto valodniecības terminus!

Tas varbūt tātēc,¹ ka,² mācoties Ata Ķeniņa reālskolā,³ Friča Bārdas,⁴ skolotāja un dzejnieka,⁵ vadībā apguva latviešu valodu.⁶

Pieturzīmes numurs	Skaidrojums
1.	
2. un 3.	
4. un 5.	
6.	

10. uzdevums. (6 punkti)

Tekstā ir lietots homonīms "vilciens".

Iesaisti šo vārdu 2 saliktos pakārtotos teikumos tā, lai katrā teikumā tiktu atklāta cita šī vārda nozīme! Vārda formu drīkst mainīt.

---

11. uzdevums. (2 punkti)

Uzraksti dotajiem teksta piemēriem atbilstošas L. Liberta rakstura īpašības!

Teksta piemērs	Rakstura īpašība (lietvārds)
Jau studiju laikā viņš teātros piepelnījās kā statist, diez vai tikai naudas dēļ, drīzāk tā bija vēlme būt tuvāk skatuvei.	
Pēc iestudētajiem darbiem varēja spriest, ka nebija nekā, ko viņš darītu pa roku galam.	

12. uzdevums. (5 punkti)

Mākslas zinātnieks Guntis Švītiņš atzīst, ka viņam netrūktu jautājumu L. Libertam.

Uzraksti savu jautājumu L. Libertam! Izvērsti pamato šī jautājuma izvēli!

Jautājums	
Pamatojums	

Lasi 2. tekstu “Latvijas kultūras kanons” (tekstu lapā) un izpildi 13.–15. uzdevumu!**13. uzdevums. (3 punkti)**

L. Liberta darbi nav iekļauti Latvijas kultūras kanonā. Pamato, kāpēc mākslinieka darbi tajā ir vai nav jāiekļauj!

---

14. uzdevums. (3 punkti)

Izlasi vēlreiz informāciju par Latvijas kultūras kanonu un skaidro, kāpēc, tavuprāt, Latvijas kultūras kanons tiek salīdzināts ar

1.	brillēm	
2.	durvīm	
3.	datora programmatūru	

15. uzdevums. (4 punkti)

Uzraksti, kurš mūsdienu mākslas darbs (skaņdarbs, kinofilma, glezna, izstāde, mūzikas albums, literārs sacerējums u. c.) būtu pelnījis, lai tas tiktu iekļauts Latvijas kultūras kanonā! Pamato savu viedokli!

Mūsdienu mākslas darbs (autors, žanrs/ veids, nosaukums)	
Pamatojums	

1. daļas beigas

2. daļa. Tekstveide (pārspriedums)

Izvēlies vienu no piedāvātajiem tematiem un uzraksti pārspriedumu!

Darba apjoms – 250–300 vārdu.

Tirrakstā uzraksti izvēlētajā temata virsrakstu!

Argumentācijai izmanto vismaz 2 vai 3 kultūras/literatūras un/vai nozīmīgu sabiedrisko norišu faktus un personisko attieksmi/pieredzi!

Temati

1. Kultūras vērtības manā dzīvē.
2. Cilvēks – savas dzīves mākslinieks.
3. “Māksla – spogulis, kurā parādās nevis dzīve, bet tās atspulgs.” (*Oskars Vailds*)

Uzmetums.

A large rectangular area containing horizontal lines, resembling a writing template or a form for text entry. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page, providing a guide for writing.

Mutvārdu runas struktūra

1. Runas ievadā nosauc tematu, pamato tā izvēli, temata personisko un/vai sabiedrisko nozīmīgumu un aktualitāti!
2. Runas galvenajā daļā argumentācijai izmanto:
  - informatīvu tekstu vai literāru darbu, kas saistīts ar izvēlēto tematu,
  - faktus par sabiedriskajām un/vai kultūras norisēm Latvijā/pasaulē,
  - savu pieredzi un attieksmi.
3. Runas nobeigumā formulē vienu vai vairākas atziņas/secinājumus par izvēlēto tematu!
  - Runas laikā tu drīksti izmantot iepriekš pierakstītu plānu un runas saturam atbilstošus atslēgvārdus.
  - levēro runas ilgumu (3–5 minūtes)!
4. Iesaisties sarunā ar intervētāju un sniedz izvērstas un pamatotas atbildes uz trim intervētāja jautājumiem (2–3 minūtes)!

Mutvārdu runas struktūra

1. Runas ievadā nosauc tematu, pamato tā izvēli, temata personisko un/vai sabiedrisko nozīmīgumu un aktualitāti!
2. Runas galvenajā daļā argumentācijai izmanto:
  - informatīvu tekstu vai literāru darbu, kas saistīts ar izvēlēto tematu,
  - faktus par sabiedriskajām un/vai kultūras norisēm Latvijā/pasaulē,
  - savu pieredzi un attieksmi.
3. Runas nobeigumā formulē vienu vai vairākas atziņas/secinājumus par izvēlēto tematu!
  - Runas laikā tu drīksti izmantot iepriekš pierakstītu plānu un runas saturam atbilstošus atslēgvārdus.
  - levēro runas ilgumu (3–5 minūtes)!
4. Iesaisties sarunā ar intervētāju un sniedz izvērstas un pamatotas atbildes uz trim intervētāja jautājumiem (2–3 minūtes)!

Intervētāja un vērtētāja darba materiāls

Pēc skolēna iepriekš sagatavotās runas noklausīšanās intervētājs vada sarunu ar skolēnu un uzdod trīs atvērtos jautājumus, kas neprasa tikai faktu nosaukšanu, bet gan **analīzi, vērtēšanu, salīdzināšanu vai secināšanu**.

Šie jautājumi ir jāformulē, izmantojot problēmjautājumu vārdus (piemēram, **kāpēc, kādēļ, kā, kas izraisa..., ko darīt, ja..., kas notiek, ja..., kas u. c.**), vai jāpiedāvā skolēnam salīdzināt viņa runā pausto ideju vai risinājumu ar vispārpieņemtu viedokli (**kādu ietekmi..., ar ko atšķiras..., kas kopīgs un atšķirīgs...** u. tml.).

Jautājumu (par to, ko skolēns nav atklājis vai ir nepietiekami atklājis savā runā) tematika:

- skolēna izvēlētā runas temata aktualitāte;
- temata izvēles pamatojums;
- izmantotie informatīvie materiāli;
- izmantotais literārais teksts;
- runas nobeigumā formulētie atzini/secinājumi;
- runā ietvertie fakti vai apgalvojumi;
- temata izpētes gaita;
- ieteikumi nākotnei saistībā ar runas tematu;
- skolēna pārdomas par gūto pieredzi runas sagatavošanas un atbildes laikā;
- citi ar skolēna runā izskanējušo informāciju saistīti jautājumi.